

3. SLOVENCİ V 20. IN 21. STOLETJU

3.1 SLOVENCİ V PSV IN ODLOČITEV ZA KRALJEVINO SHS

Čemu je posvečen Kobariški muzej?

1. Slovenci ob izbruhu vojne

Kako je vojna vplivala na življenje na Slovenskem?

Vpletenost Avstro-Ogrske v prvo svetovno vojno je v vojno potisnila tudi Slovence. Z odprtjem soške fronte so se Slovenci z grozotami vojne srečali na domačem ozemlju.

» je bil 24. maja 1917 ustanovljen Vdovski in sirotinski sklad, ki naj bi pomagal siromašnim vdovam in sirotam vojakov. Premoženje sklada se je kopičilo z darovi, na katere so pozivali z oklici, predvsem ob cerkvenih ali cesarskih praznovanjih. Največ darov za raznovrstne vojaške dobrodelne namene pa se je zbralo z dobrodelnimi akcijami.«

(Slovenska kronika 20. stoletja, 1900–1941, Nova revija, Ljubljana, 1995)

Položaj Slovencev

Ob izbruhu PSV so bile slovenske stranke razdvojene. Večinska *SLS* (Šuštaršič) podpre AO politiko in obsodi Srbijo, *liberalci* in *socialdemokrati* pa vojni nasprotujejo. V vojsko odide večina moških.

Simon Gregorčič: Pri zibolki.
Vihar sovraten svet potresa,
Razganja srca divji boli,
Nad zibko jasná so nebesa,
A nečistim srcé je pokol.
Saj, ko porastel, dete zabl,
Drugake hode izstopel,
Da bi le vedel, mi ostalo
Nedolžno čisto kakor zibol.

2. Zakaj se je Slovincem soška fronta vtisnila globoko v spomin

»Mojim narodom!

Kralj italijanski mi je napovedal vojno. Zvestobo je prelomila kraljevina italijanska svojima zaveznikoma, kakor zgodovina ne pozna enakega. /.../ Mi nismo ogrožali Italije, nismo kratili njenega ugleda, nismo se dotaknili njene časti in njenih interesov, vedno smo zvesto izpolnjevali Svoje zavezniške dolžnosti /.../. Toda pohlepnost Italije, ki je mislila, da je treba izkoristiti trenutek, se ni dala potolažiti. In tako se mora izpolniti usoda.«

(Razglas avstro-ogrškega cesarja Franca Jožefa, 23. maja 1915)

»Neki kmet, kateremu se je posrečilo, da se je preplazil iz svoje domače vasi /.../ skozi laško črto in prišel v Ljubljano, je poročal: Lahki so zagrozili, da bodo izgnali vse domačine nekam v Italijo, /.../ ker dolže vse prebivalstvo, da so vohuni. Brez dovoljenja vojaških oblasti ne sme nihče zapustiti kmet-skih domov. Celó za delo na polju se mora izposlovati dovoljenje. Ljudem so vzeli vse: opravo, sukno, kotle, obleko, živila itd.; živino so za slabo ceno odkupili /.../.«

(Slovenec, 7. oktobra 1915)

Italijanska vojna napoved Avstro-Ogrski je odprla novo fronto, katere del je potekal po slovenskem ozemlju – SOŠKA FRONTA.

- Na soški fronti se je bojevalo veliko Slovencev, ki so svoj boj doživljali kot obrambo slovenskega ozemlja.
- Zvrstilo se je dvanajst soških bitk. Najodmevnejša je bila zadnja – “čudež pri Kobaridu” oktobra 1917, s katero so avstrijske in nemške enote potisnile Italijane vse do reke Piave.

Londonski sporazum in posledice

Italija, ki je bila AO zaveznica je zahtevala dele njenega ozemlja, ker so ji antantne sile obljubile več. **Maja 1915** napove Avstro-Ogrski vojno. Obljubljena ji je bila tudi celotna Primorska.

Lo vobian pi fion gancian, us jat niki follan fann!

ATTILIO TAMARO

IL TRATTATO DI LONDRA

E LE

RIVENDICAZIONI NAZIONALI

Con 3 carte geografiche.

MILANO

FRATELLI TREVES, EDITORI

1918.

G. Anfuso
00660

»Vojaki so zgradili številne ceste, vozne in peš poti /.../. Tako so uničili veliko že sicer skopo odmerjene orne zemlje, gozdov, pašnikov in senožeti. Vsevprek so izsekali že prej preveč izkoriščene in redke gozdove. /.../ Topniško obstreljevanje je uničilo mnogo hiš, polj, gozdov in pašnikov. /.../ Daleč najhujše in najdaljnosežnejše pa so bile posledice vojne na ljudeh – domačinih in vojaki. /.../ Tudi telesno povsem neprizadetim je vojna neizbrisno onesnažila notranje okolje. Sesul se je dolga stoletja veljavni sistem vrednot.«

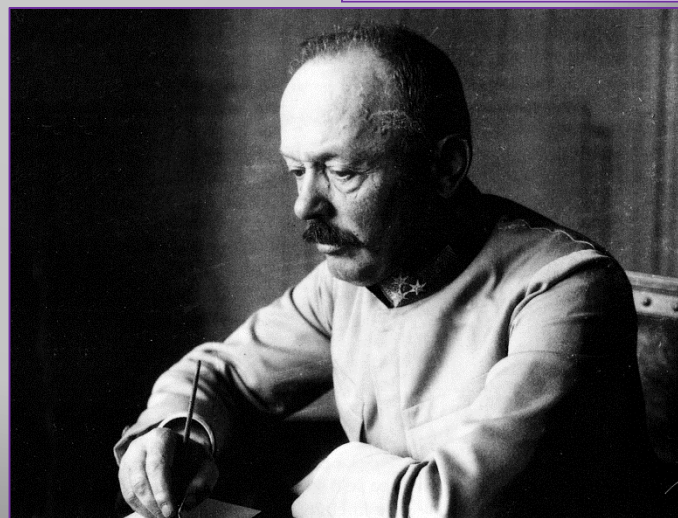
(Tomaž Budkovič, Vojna in okolje, v: Soški protokol, Mohorjeva družba, Celovec, 1994)

Pripadniki pehote, infanteristi.

Za oskrbovanje svojih enot je avstrijska vojska zgradila prelaz čez Vršič (na sliki). Gradili so ga ruski vojni ujetniki.

Svetozar Borojević von Bojna

Soška fronta in Slovenci

Ker je bila AO že v vojni z Rusijo, se je z meje umaknila do gora in reke Soče. Italijani premoči ne izkoristijo in vojskovanje **obtiči** med gorami. Prebivalstvo izselijo (100.000). V dobrih dveh letih se zvrsti **12 bitk**. V zadnji, **oktobra 1917**, nemške in avstrijske enote z bliskovitim napadom pri **Kobaridu** zlomijo italijansko fronto in prodrejo vse do reke Piave. Na njej pade preko 300.000 vojakov.

3. Dve pomembni izjavi

Slovenci niso bili zadovoljni s svojim položajem v Avstro-Ogrski. Zaradi zaostrenih nacionalnih napetosti so se že pred vojno pojavili načrti za preureditev države. Slovenski politiki so navezali stike z drugimi Južnimi Slovani v monarhiji.

MAJNIŠKA DEKLARACIJA

31. maja 1917
v dunajskem
parlamentu.

»Podpisani poslanci, združeni v 'Jugoslovanskem klubu', izjavljajo, da zahtevajo /.../ zedinjenje vsega ozemlja v monarhiji, koder bivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, v samostojno, vsakega tujega nadvladja svobodno, na demokratski osnovi zgrajeno državo pod žezlom habsburško-lotarinške dinastije.«
(Majniška deklaracija, 31. maja 1917)

Dr. A. Korošec,
predsednik
Jugoslovanskega
kluba

DEKLARACIJSKO GIBANJE –
Ženske so v podporo deklaraciji zbrale
približno 200.000 podpisov.

Člani jugoslovenskega odbora na seji v Parizu leta 1916.

Od leve na desno (zgoraj): Dr. Niko Županić, Ćiro Kamenarović, dr. Milan Srškić, dr. Nikola Stojanović, dr. Franko Potočnjak, Jovo Benjanin, Frano Supilo, Dušan Vasiljević; (spodaj): dr. Julije Gazzari, prof. Pavle Popović, dr. Ivo De Giulli, dr. Bogumil Vošnjak, dr. Ante Trumbić, dr. Hinko Hinković, Ivan Mestrovic, dr. Josip Jedlovski

Predstavniki slovenskih, hrvaških in srbskih politikov v tujini so se povezali v Jugoslovanski odbor. Julija 1917 so s srbsko vlado podpisali KRFSKO DEKLARACIJO.

»Država Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki so znani tudi pod imenom Južni Slovani, bo svobodno neodvisno kraljestvo z enotnim teritorijem in enotnim državljanstvom. To bo ustavna, demokratična in parlamentarna monarhija pod vodstvom dinastije Karađorđević.«

4. Zakaj je bila pomembna Država SHS

29. Oktobra 1918 je bila v Ljubljani razglašena Država Slovencev, Hrvatov in Srbov.

**Narodni svet,
dr. Anton Korošec**

**Narodna vlada
v Ljubljani**

**JOSIP VITEZ
POGAČNIK (1866–1932)**

Država je imela mnoge težave.

5. Pot v ustanovitev Kraljevine SHS

Zaradi težav, s katerimi se je soočala Država SHS, so se njeni voditelji vse bolj zavzemali za povezavo s Kraljevino Srbijo.

Srbski princ, regent Aleksander Karađorđević, je v Beogradu **1. decembra 1918** razglasil združitev Države SHS in Kraljevine Srbije (ki se je predtem združila s Kraljevino Črno goro) v novo državo, **Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev**.

3. SLOVENCİ

3.1 SLOVENCİ V PSV İN ODLOČİTEV ZA SHS

Položaj Slovencev

Na začetku razdvojeni. Večina **podpre AO** politiko in obsodi Srbijo. V vojsko odide večina moških. Italija v zameno za Primorsko maja 1915 prestopi na stran antante in začne se **soška fronta** (begunci, pomanjkanje...).

Soška fronta

AO se je branila ob gorah in Soči. Italijani premoči ne izkoristijo. Oktobra 1917 nemško-avstrijske enote pri **Kobaridu** presenetijo Italijane in prodrejo do Piave. Na njej pade preko 300.000 vojakov.

SHS

Ob koncu vojne se oblikujejo zahteve po neodvisnosti in povezavi s Hrvati in Srbi (Majniška in Krfska deklaracija). Oktobra 1918 nastane **Država SHS**, ki pa se že po dobrem mesecu združi s Kraljevino Srbijo v **Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev**.